

ІНТРОДУКЦІЯ *ORIGANUM VULGARIS* L. В УМОВАХ БОТАНІЧНОГО РОЗСАДНИКА УМАНСЬКОГО НУС

Мамчур Т.В.,

кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри біології
Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна
mamchur-tv@ukr.net

Вступ. Ботанічний розсадник Уманського національного університету садівництва (далі УНУС) заснований у 1859 році, на той час із переїздом навчального закладу – Головного училища садівництва з Одеси до Умані. Відмінність у підготовці садівників славилася як і на Україні, так і закордоном, а училище керувалося авторитетом у підготовці таких кадрів. Сприятливі кліматичні умови Умані та мальовничий дендропарк «Софіївка» стали територією для вирощування рослин, їх дослідження та використання в навчальному процесі [4].

В умовах ботанічного розсадника було підібрано природню флору рослин, їх інтродуковані багаторічні трав'яні, однорічні, дворічні квіткові рослини, в тому числі й лікарські. Колекції вимагали дисциплінарного вивчення з ботаніки розділу морфологія та систематика рослин. Тому було й передбачено їх висадження систематизоване, підібрано за родинами чисельну кількість родів та видів. З метою вивчення лікарських рослин, їх використання було створено окрему колекційну ділянку з підбором рослин, які зростали у природньому середовищі, а згодом і інтенсивна інтродукція з інших установ, насіннєве та вегетативне розмноження. Ці колекції стали вагомим природним матеріалом для вивчення ботанічної характеристики рослин із можливістю вийти із лабораторних аудиторій і ознайомитися з рослинами. Колекційна ділянка прилегла до навчальних корпусів студмістечка та потребує подолати відстань у всього кілька десятків метрів. Студенти вивчали, описували й принагідно збирали гербарні зразки лікарських рослин, формували морфологічний та систематичний гербарій. Іноді виокремлюються окремі родини, їх видовий склад для вивчення, зокрема *Origanum vulgare* L., який приваблює своїми цілющими властивостями та використанням.

У фондах гербарію УНУС (УМ) збережено історичні колекції гербарних зборів учнів училища та щорічно поповнюються сучасними студентами зі спеціальності 091 Біологія, 206 Садово-паркове господарство та іншими з вивчення курсу ботаніка за темою лікарські рослини, їх використання. Гербарій слугує інформативним матеріалом з інтродукції рослин у наших умовах, та його знахідки в природній флорі.

Мета роботи проаналізувати інтродуцент перспективного виду з родини Lamiaceae та перспективи культивування у колекції «Лікарські рослини» ботанічного розсадника УНУС для навчального процесу [6].

Матеріали та методи. Дослідження з вивчення окремих видів багаторічних трав'яних рослин природної флори, їх інтродукція в умовах ботанічного

розсадника з метою біолого-морфологічних та екологічних особливостей; насіннєве та вегетативне розмноження; декоративні ознаки видів; введення в культуру лікарських рослин, їх властивості та використання; збір гербарних зразків видів рослин і поповнення фонду Гербарію Уманського НУС; використання в озелененні. Виконання робіт проводиться на основі польових геоботанічних популяційних і лабораторних досліджень з використанням загальноприйнятих інтродукційних методів отримання й обробки інформації.

Опрацювання історичних гербарних зборів *Origanum vulgare* за гербарними етикетками в гербарії (УМ).

Результати та їх обговорення. Ботанічний розсадник у різні часи зазнав свого реформування та на сьогодні підпорядковується кафедрі біології УНУС. У підготовці студентів зі спеціальності 091 Біологія ботанічний розсадник є матеріально-технічною базою з вивчення окремих видів рослин як природної флори, так і тих що було введено в культуру. Ознайомлення з природним матеріалом дасть змогу вивчити біо-морфологічну характеристику рослин, їх властивості.

З давніх-давен материнка звичайна (*Origanum vulgare*) приваблювала знахарів своїми лікувальними властивостями, її досконало вивчали, інтродукували в аптекарські сади, розмножували та досліджували.

Origanum vulgare багаторічна трав'яниста рослина з родини Lamiaceae. Батьківщина Середземномор'я. Назва «орегано» вживається в кулінарії у приготуванні італійських страв. Свіжі листові пластинки рослини містять корисні антиоксиданти, що перевищують їх наявність у апельсинах, яблуках. Містять вітаміни А, С, кальцій, марганець, залізо, ефірні олії, кислоти. За вмістом клітковини використовується у лікувальних цілях шлунково-кишечного тракту при цьому адсорбує шкідливі токсичні речовини та перешкоджає утворенню каменів у жовчному міхурі. Також речовини, що містить рослина здатні перешкоджати розвитку діабету, серцево-судинних захворювань, покращує пам'ять, має заспокійливу дію на нервову систему, приготування чаю перешкодить простудні захворювання. Використання її у засушеному вигляді потребує зберігання в папері в закритих ящиках. Рослина входить до суміші сухих спеції разом з майораном, чебрецем, розмарином [3].

Материнку вважають лікарською, харчовою, ефіроолійною, медоносною фарбувальною, танідоносною, інсектицидною, декоративною рослиною.

У аптеках можна запитати «Herba Origani», яка підтримується науковою медициною та містить у використанні квітучі пагони материнки.

Ботанічна з характеристика рослини включає потужне кореневище, дещо розгалужене. Стебло досягає 30-60 см заввишки, пряме, при основі часто розгалужене. Листкові пластинки розташовані супротивно, довгасто-яйцеподібні, зверху темно-зелені, знизу світліші за забарвленням. Квітки рожевого або темно-рожевого забарвлення зі щиткоподібно-волотистими суцвіттями. Цвітіння відбувається у червні-серпні. Плід – горішок. Надає перевагу відкритих галявин і поширена по всій території України. Невибаглива до умов вирощування. Материнка серед української нації вважається символ материнської любові та здоров'я дітей. Її часто вирощують на присадибних

ділянках в озелененні [2].

Інтродукція рослин та введення в культуру нових видів – один із шляхів збереження фіторізноманіття, важливий засіб екологічної оптимізації культур фітоценозів [1, 7].

У фондах гербарію (УМ) під час інвентаризації виявлено гербарні збори *Origanum vulgare*, частина Ex herbarium Florae Umaniensis іменної колекції учня училища Й.К. Пачоського [5]. Рослину було зібрано, в околицях м. Умані, датовано 1883 р. Подано нами відтворену етикетку гербарного зразка – УМ (2950¹) [*Origanum vulgare* L. Labiatae. Human w losach na lakach. 1883]; студент агрономічного факультету О.О. Куценко – УМ (9071) [Родина Lamiales – Губоцвіті. *Origanum vulgare* L. Материнка звичайна. с. Березоточа, Лубенський р-н, Полтавська обл. На луках. Серпень 2011 р.]; (рис. 1.).

Рис. 1. Гербарний зразок *Origanum vulgare*:
ліворуч – колектор Й.К. Пачоський, праворуч – О.О. Куценко.

Інтродукція *Origanum vulgare* в умовах ботанічного розсадника історично використовувалася як у часи заснування, про що свідчать задокументовані відомості реєстру каталогу ведення таксонів, так збережено і до сьогодення [8]. Рослина збережена і на систематичних ділянках родини Lamiales, так і виокремлено і в насадженнях колекції лікарських рослин.

Лікарські рослини використовуються як живий природний матеріал із вивчення їх у проведенні біологічного гуртка, а також і створення засушених ікебан, що можна продемонструвати і більш пізні сезонні часи розвитку рослин. Студенти дизайнери у вивченні рослин мають можливість демонструвати

¹ Інвентарний номер

перспективи їх використання в озелененні присадибних ділянок, парків, скверів тощо. Отже, дослідження цікавих таксонів інтродукованих рослин є завжди перспективними та вагомими у вивченні та збільшенні асортименту лікарських рослин, які заслуговують на впровадження у промислову культуру квітниково-декоративних рослин і в озелененні Уманщини.

Висновки. Слід зазначити, що вивчення та увага до природної флори, зокрема і лікарських рослин спрямовувала як у учнів училища, так і сучасних студентів на дослідження в польових умовах. Такі екземпляри часто брали з метою інтродукції в умови ботанічного розсадника, їх гербаризація.

На сьогодні увага студентів спрямована на вивчення та формування колекцій корисних груп рослин: лікарських, декоративних, ефіроолійних, інвазійних і інших цікавих і привабливих у використанні. Також заохочуємо студентів інтродукувати знахідки рослин своєї місцевості в умови ботанічного розсадника на Уманщину для подальшого їх вивчення та демонстраційного матеріалу під час опанування певної таксономічної одиниці з розділу ботаніка, систематика рослин, дисципліни лікарські рослини, біохімія рослин та інші.

Список літератури

1. Котюк Л.А., Рахметов Д.Б., Пінкіна Т.В. Оцінка успішності інтродукції ароматичних рослин родини Lamiaceae Lindl., в умовах Полісся України.
2. Носаль М.А., Носаль І.М. Лікарські рослини і способи їх застосування в народі. Київ, 2013. С. 98–99.
3. Орегано – корисні властивості. URL: <https://deluxe.com.ua/ua/articles/spice-and-health/oregano-svoistva.html> (Дата звернення 28.01.2023)
4. Мамчур Т.В. Історія інтродукції лікарських рослин ботанічного розсадника Уманського національного університету садівництва. «*Planta+. Наука, практика та освіта*»: матеріали III Науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 180-річчю Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. (Київ, 18 лютого 2022 р.). Київ. 2022. Т. 2. С. 110–115.
5. Мамчур Т.В., Чорна Г.А. Фонди наукового гербарію Уманського національного університету садівництва (УМ). Гербарна колекція Йозефа Конрадовича Пачоського: монографія. За ред. д-ра с.-г. наук В.П. Карпенка. Умань: Видавець «Сочинський М.М.», 2021. С. 200, 374.
6. Сікура Й.Й., Капустян В.В. Інтродукція рослин (її значення для розвитку цивілізацій, ботанічної науки та збереження різноманіття рослинного світу). Київ: Фітосоціоцентр, 2003. 280 с.
7. Скибіцька М.І., Могиляк М.Г. Перспективи інтродукції лікарських та декоративних рослин з родини Lamiaceae у Західному Лісостепу України. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.10. С. 40-45.
8. Список рослин ботанічного розсаднику Уманського НУС. URL:<https://biology.udau.edu.ua/assets/files/dokumenti/spisok-roslin-botanichnogo-rozsadnika-unus.pdf> (Дата звернення 28.01.2023)